

Program Dışı Etkinliklerin Öğrenci Gelişimine Etkisi

Faruk UZUN^aYavuz BOLAT^b^a Psikolojik Danışman, Antakya Saraycık Ortaokulu, Hatay^b Doç. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay

Özet

Program dışı etkinliklerin; öğrencilerin akademik başarısını desteklediği, onların toplumsal ve kişisel gelişimlerine katkı sağladığı, okula ve okulun çevresine uyumlarını kolaylaştırdığı, akran ilişkilerini geliştirdiği, kendi ilgi ve yeteneklerinin farkına varmalarını sağladığı ve problem davranışlarını azalttığı düşünülmektedir. Bu sebeple bu kavram hem ülkemizde hem de dünyada popülaritesini ve önemini giderek arttıran bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Program dışı etkinliklerin öğrencilerin akademik, sosyal, duygusal ve kişisel anlamda çok yönlü gelişimlerine katkılarını incelemeyi amaçlayan bu makale sistematik olmayan bir derleme olarak desenlenmiştir. Literatürdeki deneysel çalışmalara özel önem verilerek program dışı etkinliklerin öğrenci gelişimine etkisinin incelendiği 25 çalışmanın sonuçları derlenmiştir. Bu derleme ile program dışı etkinlik uygulamalarının öğrencilerin akademik başarılarını, kişilerarası ilişkilerini, uyum sağlama kapasitelerini, öğrenme becerilerini olumlu yönde etkilediği öte yandan bu olumlu etkilerin sağlanabilmesi adına öğrenci özellikleri ve zaman yönetiminin dikkate alınması gerektiği, etkinliklere katılma noktasında; ülkeler, okullar ve bireyler arasında fırsat ve imkân eşitsizliği yaşandığı sonuçlarına ulaşılmış olup bu sonuçlar ışığında bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Program dışı etkinlikler, ders dışı etkinlikler, müfredat dışı etkinlikler, akademik başarı, öğrenci gelişimi.

Type/ Tür:

Research / Araştırma

Received/ Geliş Tarihi:

29 Ocak 2023

Accepted/ Kabul Tarihi:

8 Mayıs 2023

Page numbers/ Sayfa no:

14-35

Citation Information/Atf bilgisi:

Uzun, F. ve Bolat, Y. (2023). Program dışı etkinliklerin öğrenci gelişimine etkisi. *Harran Maarif Dergisi*, 8 (1), 14-35. doi: 10.22596/hej.1244118

Sorumlu yazar: Faruk UZUN **e-posta:** psk.dan.faruk@gmail.com

The Impact of Extracurricular Activities on Student Development

Abstract

It is thought that extracurricular activities support the academic success of students, contributes to their social and personal development, facilitates their adaptation to the school and the school environment, improves peer relations, makes them aware of their own interests and abilities, and reduces problem behaviors. For this reason, this concept emerges as a concept that is increasing its popularity and importance both in our country and in the world. This article, which aims to examine the contributions of extra-curricular activities to the multifaceted academic, social, emotional and personal development of students, is designed as a non-systematic review. The results of 25 studies in which the effect of extra-curricular activities on student development was examined by paying special attention to experimental studies in the literature were compiled. With this review, it is stated that extracurricular activities affect students' academic success, interpersonal relationships, their capacity to adapt, on the other hand, in order to ensure these positive effects, it has been concluded that student characteristics and time management should be taken into account, that there is an inequality of opportunities and opportunities between countries, schools and individuals at the point of participating in activities, and some suggestions have been presented in the light of these results.

Key Words: Extracurricular activities, academic achievement, student development.

Giriş

Çocukluğumuzun unutulmaz sinema filmi, Rifat Ilgaz'ın romanından uyarlanan Hababam Sınıfı'nda birçoğumuzun ideal öğretmeni, yöneticisi olan Mahmut Hoca'nın ifade ettiği gibi; *"Okul sadece dört yanı duvarlarla çevrili, tepesinde dam olan yer değildir. Okul her yerdir. Sırasında bir orman, sırasında dağ başı. Öğretmenin, bilginin var olduğu her yer okuldur."* (Eğilmez, 1977). Dünyaya bu pencereden bakıldığında öğrenmeyi sadece kurumsal bir yapı içerisinde gerçekleşen ya da sadece bir program çerçevesinde yürütülen bir faaliyet olarak görmek yetersiz kalacaktır. Çünkü okulun kapladığı alandan daha fazla okulun dışında öğrenme alanı vardır (Bolat ve Köroğlu, 2020). Bu nedenle öğrenme okul dışında, ders dışında, uygulanan programlar dışında da gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu kavramı dar bir alana sıkıştırmak bir anlamda elimizdeki yeni, yaratıcı öğrenme ve öğrenmeyi farklı deneyimleme fırsatlarını kaçırmak anlamına da gelmektedir.

Yaşanılan çağda okullardan sadece öğrencilerin akademik başarısını yükseltmek değil; bunun yanında sosyal, toplumsal değerleri kazandırması, kişisel gelişimine katkı sağlaması ve bunu yaparken de hem ders içinde hem de ders dışında yapacağı etkinlikler yoluyla öğretimi bütünlüyci bir şekilde yapması beklenmektedir (Kocayığıt ve Ekinci, 2020). Eğitim programları öğretimin temel kılavuzu olmakla birlikte (Bolat, 2017) program dışı etkinlikler (bundan sonra PDE) - (extra curricular activities), programdaki zorunlu ya da seçmeli derslerle benzer amaç ve işlevlere

sahiptir; ancak, resmi programa dahil olmayan deneyim ve yaşantılar sağlarlar (Lunenburg, 2010). Bu etkinlikler öğrencilerin diğer derslerde öğrendiklerini uygulamalarına ve demokratik yaşam kavramlarını kazanmalarına olanak tanır. Bu durum eğitimde PDE önemini ve popüleritesini arttırmaktadır.

PDE, daha yüksek bir eğitim düzeyi, kişiler arası becerilerde artma, dikkat ve motivasyonun artışı, eleştirel bakış açısı, kişisel ve sosyal anlamda artan olgunluk gibi beceriler ile ilişkilendirilmiştir (Moriani vd., 2006). Ayrıca PDE, bir organizasyon veya kuruluş tarafından düzenlenen, iş veya eğitimle ilgili olmayan faaliyetleri de kapsayabilir (Sıddıky, 2019). Bu etkinliklere katılım başarı artışı, sosyal becerilerde iyileşme, suç seviyelerinde azalma, özsaygıda artış ve okulu bırakma eğiliminde azalma gibi birçok olumlu sosyal, gelişimsel ve eğitimsel sonucu beraberinde getirmektedir (Mcneal, 1999). PDE; davranış, akademik başarı, okul bitirme ve iyi birer yetişkin olma konusunda olumlu etkileri vardır (Massoni, 2011). Bir başka ifadeyle PDE, çalışanların veya öğrencilerin sosyal ilişkilerini geliştirmek, motivasyonlarını arttırmak veya sosyal sorumluluk bilinci oluşturmak gibi amaçlarla düzenlenir.

PDE, bireyler üzerindeki etkilerinden ilki davranış değişikliğidir. Bu etkinliklere katılan öğrencilerde davranış sorunlarındaki azalma dikkat çekici niteliktedir. Örneğin; futbol, basketbol, dans gibi etkinliklerde, katılan öğrencilerin etkinliğin kurallarına uyma zorunluluğu söz konusudur ve öğrenciler bu kurallara uyduklarında takdir edilir ve bu elde ettikleri pekiştirme özsaygı ve özgüven kazanmalarını sağlar. Bu etkinliklere katılım akranları arasında bir popülerite sağlaması sebebiyle öğrencilerin sosyal anlamda daha aktif ve girişken olmaları sonucunu beraberinde getirir. Özellikle öğrencilerin okuldan ayrıldıktan sonra ve ebeveynlerinin evde olmadığı saatlerde bu tarz etkinlikler içerisinde yer alması kötü akran grupları arasında yer almalarını, uyuşturucu madde ya da alkol bağımlılığı gibi zararlı alışkanlıkları, suç işleme potansiyellerini engellemekte son derece etkilidir. Akademik başarıdaki artış PDE öğrenciler üzerindeki ikinci olumlu etkidir. Bu etkinlikler sayesinde benlik saygısında yükselme yaşayan öğrencilerin motivasyonu artmakta, okul ile olan bağları güçlenmekte, öğretmenleriyle olan iletişimleri artmakta ve bu öğrenciler başarabilecekleri hissini yaşayarak diğer öğrencilere göre akademik performanslarında artış meydana gelmektedir (Massoni, 2011). Bireylerin sağlıklı kalma ve sağlıklı yaşam algısını yükseltmek hatta bu becerileri kalıcı hale getirmek için PDE önemli bir işlev yerine getirebilir (Petracovschi vd., 2012). Çünkü PDE öğrencilere fiziksel aktivite fırsatları sunar. Öğrenciler, etkinliklerde sporu veya doğa yürüyüşleri gibi aktivitelerle sağlıklı bir yaşam tarzını benimsemeye teşvik edilir. Bu durum PDE'ye olan ilginin artmasını sağlamaktadır. Eccles (2003) öğrencilere yönelik okul sonrası ve dersler dışında hazırlanan PDE olumlu sonuçlarına olan ilgiyi arttıran sebepleri;

- Bu tarz etkinliklerin akademik başarıyı arttırma, okul terki ve diğer benzer sorunları önlemede oynayabilecekleri role yönelik endişeler,
- Okul içerisindeki sosyo-ekonomik eşitsizlikler,
- Bireylerin iş hayatına hazırlanması ile ilgili endişeler,
- Öğrencilerin denetimsiz geçirdiği boş zamanın miktarı biçiminde sıralamaktadır.

Tüm bu olumlu etkilere, bu etkinliklere ayrılan kaynağa ve bu konu ile ilgili çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen öğrencilerin bu etkinliklere katılarak elde ettikleri gerçek faydaya yönelik kesin bir kanıt elde edilemeyeceği belirtilmektedir (Shulruf, 2011). Bu durum program dışı etkinliklerin planlı ve programlı olarak öğretim sürecine dahil edilmesi gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu makalenin amacı; program dışı etkinliklerin öğrenci gelişimine etkisini araştırmaktır. Bu temel amaç bağlamında çalışmanın alt amaçları aşağıdaki biçimde oluşturulmuştur:

1. PDE hakkında bilgi vermek,
2. PDE ile ilgili etkinlik türlerini açıklamak,
3. PDE ve öğretim programını destekleyen etkinlikleri belirlemek,
4. PDE ve öğrenci gelişimi üzerine etkisini açıklamaktır.

Türkçe literatürde kendine yeterince yer bulamamış olan program dışı etkinliklerin uluslararası literatürde çok fazla yer alması ve öğrencilerin gelişimi üzerine etkilerinin deneysel çalışmalar yoluyla ölçülüyor ve tartışılıyor olması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Sistematik olmayan bir derleme, belirli bir araştırma sorusunu yanıtlamak için sistematik bir yöntem kullanmaksızın, geniş bir literatür araştırması yapılarak elde edilen kanıtların derlenmesidir. Bu tür bir derleme, sistematik bir derlemenin aksine, belirli bir kriter seti kullanarak çalışmalarını eleme veya dahil etme süreci olmadan, konuyla ilgili tüm yayınları kapsayabilir (Herdman, 2006; López-López, 2018). Bununla birlikte araştırılan konu üzerinde farklı metodolijilerden yapılmış

çalışmaların olması bu çalışmanın sistematik olmayan bir derleme çalışma olmasına kaynaklık etmiştir. Bu nedenle sistematik olmayan bir derleme olarak desenlenen bu çalışma literatürde; program dışı etkinliklerin öğrenci gelişimine etkisini araştırmak ve bu yolla literatürde yer alan çalışmaların özetlenmesi ve bir anlamda bu çalışmaların bir sentezinin ortaya çıkarılması üzerine odaklanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Ulusal ve uluslararası literatür (Yöktez, Elsevier, Sage, Google Akademik) “*extra curricular activities*”, “*ders dışı etkinlikler*”, “*müfredat dışı etkinlikler*”, “*program dışı etkinlikler*” anahtar kelimeleri girilerek aratılmıştır. Bu anahtar kelimelerin aratılmasıyla ulaşılan 25 makale ve tezin özetleri incelenerek ders dışı, program dışı etkinliklerin öğrencilere etkileri ile ilgili olan makale ve tezler seçilip derlenmiştir. Makale ve tezler seçilirken özellikle program dışı etkinliklerin uygulanarak sonuçlarının değerlendirildiği, deneysel çalışılan makalelere özel bir önem verilmiştir. Çünkü bu kaynaklardan program dışı etkinliklerin öğrencilerin yetenekleri, becerileri, psikolojik durumları, okula aidiyetleri, devam-devamsızlıkları, okul başarıları üzerindeki etkisinin daha net anlaşılacağı düşünülmektedir. Bu makale ve tezlerin yer aldığı dizinler aşağıdaki Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Araştırmada kullanılan makalelerin dizin/yayın dağılımları

Tür	Dizin/Dergi	Sayı
Makale	ERIC	8
Makale	Elsevier	6
Tez	Yöktez	2
Makale	Sage	2
Makale	Springer	2
Makale	Electronic Journal of Research in Educational Psychology	1
Makale	Dergipark/JSSR	1
Makale	European-American Journals	1
Makale	İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1
Makale	Kuramsal Eğitimbilim Dergisi (JTES)	1

Bulgular

Program Dışı Etkinlik Kavramı

PDE öğrenciler üzerindeki etkileri incelenirken öncelikle bu kavramın tam olarak ne olduğu, nasıl tanımlandığı ve kapsamının ne olduğu bilinmelidir. Ancak bu şekilde bu etkinliklerin öğrenciler üzerindeki etkisine odaklanılabilir. Literatürde program dışı etkinlikler birçok farklı şekilde ve farklı yönlerden ele alındığı görülmektedir. Bazı araştırmacılar PDE kavramının tanımını yapmaya yönelirken; bazıları ise PDE’leri içerdikleri faaliyetler üzerinden tanımlama yoluna gitmiştir.

Tablo 2. Program Dışı Etkinliklerin İçerdiği Faaliyet Kategorileri-PDE'lerin Ölçümünde Kullanılan Kategoriler (Barktus vd., 2012; s. 696'dan genişletilerek uyarlanmıştır.)

Yazarlar/Kurumlar	PDE'lerin İçerdiği Faaliyet Kategorileri
Campion (1978)	Kolej kulüplerinde veya komitelerinde veya diğer profesyonel kuruluşlarda üyelik/liderlik.
Kinicki ve Lockwood (1985)	Sosyal derneklere üyelik sayısı, gönüllü deneyim miktarı, kolej atletizmine katılım sıklığı, organizasyonlara üyelik sayısı.
Kerr ve Colangelo (1988)	Enstrümantal müzik, vokal müzik, yayınlar, münazara, bölüm kulüpleri, drama/tiyatro, dini organizasyonlar, etnik organizasyonlar, okul içi sporlar, üniversite sporları, politik organizasyonlar, Radyo/TV üyeliği, özel ilgi grupları, hizmet kuruluşları.
Marsh (1992)	Üniversite atletizm takımları, okul içinde veya dışında diğer atletizm takımları, amigoluk, drama/münazara, müzik, bando veya orkestra, dans/koro, hobi kulüpleri, fotoğrafçılık, maket yapımı, elektronik, zanaat gibi okul konu kulüpleri, bilim, tarih, diller, ticaret, sanat gibi okul konu kulüpleri, mesleki eğitim kulüpleri, topluluk gençlik kulüplerine katılma; ibadet faaliyetleri, okul gazetesi, dergi, yıllık, öğrenci konseyi, siyasi kulüp, hizmet kulüpleri veya diğer toplum hizmeti faaliyetleri, onur topluluklarına katılmak.
Ahadiat vd. (1994)	Hobiler, spora katılım, medeni durum ve şirket sponsorluğundaki etkinliklere katılım.
Brown ve Campion (1994)	Meslek topluluğu, eğlence sporları, topluluk faaliyetleri, üniversite kulüpleri, sosyal kardeşlik.
Nemanick ve Clark (2002)	Kuruluşlarda/kulüplerde üyelik/liderlik.
Rubin vd. (2002)	Bir kulüp, organizasyon veya spor takımı üyeliği.
Marsh ve Kleitman (2002)	Spor- beyzbol veya softbol, basketbol, futbol, yüzme takımı, diğer takım sporları, diğer bireysel sporlar, amigoluk, ponpon, gösteri sanatları, bando veya orkestra, drama kulübü, akademik faaliyetler, bilim fuarları, akademik kulüpler, gazete/yıllık, öğrenci gazetesi/yıllığı, öğrenci konseyi, hizmet kulüpleri, meslek kulüpleri, hobi kulüpleri (fotoğraf, satranç vb.).
Mahoney vd. (2003)	Okul destekli ders dışı etkinlikler.
Chia (2005)	Öğrenci derneği üyeliği veya dernek başkanı gibi liderlik rolleri.
Raymond vd. (2006)	Kulüpler ve organizasyonlar.
Barnett (2007)	Dans ve amigoluk.
Cole vd. (2007)	Profesyonel topluluk üyeliği, üniversite kulüp üyeliği, seçilmiş görevlerde bulunma, topluluk etkinlikleri için gönüllü olma.
McGaha ve Fitzpatrick (2010)	Gazete/dergi okumak, kitap okumak, evde bilgisayar kullanmak, bilgi için interneti kullanmak, TV haberlerini izlemek, halk kütüphanesine gitmek, oyunlara/konserlere katılmak, organize din ile meşgul olmak, spora katılmak, gençlik merkezinde gönüllü olmak, siyasi kampanyaya katılmak.
MEB (2010)	İzcilik, beden eğitimi ve spor çalışmaları, halk oyunları ve güzel sanatlar ile ilgili dallar, TÜBİTAK koordinasyonu ile ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine yönelik yürütülen bilim olimpiyatları ve proje çalışmaları.
Paguero (2011)	Akademik (ör. bando, orkestra, koro, okul piyesi veya müzikal, öğrenci konseyi, başarıya ilişkin onur derneği veya okul yılığı, gazete veya edebiyat dergisi) ve okullar arası sporlar (Ör. beyzbol, softbol, basketbol, futbol, amigo/antrenman takımı veya diğer takım veya bireysel sporlar).

OECD (2014)	Education at a Glance raporuna göre; spor, sanat ve kültürel etkinlikler, derslere destek kursları, toplum hizmeti çalışmaları, yabancı dil eğitimleri, okuma yazma kursları, sosyal etkinlikler.
-------------	---

PDE, genel olarak öğrencilerin okul programı dışında katılım sağladığı etkinlikler olarak ele alınır (Sıddıky, 2019). Bu terim bir anlamda okulların zorunlu programları dışında yapılan herhangi bir etkinliği ifade eder. Genellikle bu faaliyetler isteğe bağlı olup öğrenciler bu faaliyetlere katıldığı için akademik anlamda bir derece, not ya da akademik herhangi bir kazanım elde etmezler. Bahsedilen bu faaliyetler okul ders saatlerinin dışında fakat okulun ortamında, gözetiminde sunulmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken ayırıcı noktalardan biri okulla bir ilgisi olmayan, okulun kontrolü dışındaki etkinliklerin PDE'ye dahil edilemeyeceğidir (Lunenburg, 2010; Annu ve Sunita, 2015).

PDE ile İlgili Etkinlik Türleri

PDE, öğrencilerin düzenli olarak rutin haline gelmiş ders çalışma süreçlerinin dışında çeşitli zihinsel ya da psikomotor beceriler olarak katıldıkları etkinliklerdir. Sosyal etkileşim, paylaşım, topluma hizmet uygulamaları ya da nonformal boyuttaki aktiviteler PDE kapsamına girmektedir. Bu etkinlikler, spor takımları, kulüpler, gönüllü çalışmalar, müzik ya da sanat programları ve birçok diğer etkinlikleri içerebilir. Ancak PDE; okullardaki kulüpler, yarışmalar, atletizm, turnuvalar, tiyatro ya da drama etkinlikleri, öğrenci konseyleri, okul dergisi gibi yayınları, münazaralar, müzik ya da koro çalışmaları gibi birçok sosyal ve kültürel etkinliği içermekle beraber bunlarla sınırlı kalmayacak kadar geniş bir kapsama da sahiptir. Bunlara benzer çok sayıda etkinlik okulun zorunlu ya da seçmeli olarak düzenlenen programlarına paralel olarak üçüncü bir program oluşturur (Lunenburg, 2010). Bu programlar için hazırlanan eğitsel hedefler öğrencilerin farklı özelliklerini kapsayacak biçimde planlanmalı ve uzman eşliğinde uygulanmalıdır (Sun, 2022).

Bartkus vd. (2012), PDE'lerin okulların gözetiminde yürütülen fakat günlük ders saatlerinin haricinde gerçekleşen ve var olan zorunlu programın içerisinde yer almayan akademik veya akademik olmayan tüm etkinlikler şeklinde tanımlandığını ifade etmişlerdir. Bu sebeple de program dışı etkinlikler tamamen zorunlu programın alanı haricinde yürütülen fakat bireylerin; fizyolojik, ahlaki, devinışsel, entelektüel ve sosyal gelişimi için gerekli etkinlikleri içeren faaliyetler olarak tanımlanmıştır. Yine Bartkus vd. (2012) ile Lunenburg'a (2010) göre; PDE'ler öğrencilerin kendilerini farklı sosyal hizmetler üretmeye ve bir millet inşa etme sürecine dahil etmelerine olanak sağlar.

Tablo 3. Uygulayıcılardan/Popüler Basından Program Dışı Aktivite Tanımlarının/Açıklamalarının Temsili Örnekleri (Barktus vd., 2012, s. 697' den genişletilerek uyarlanmıştır.)

Kaynak	Tanım/Açıklama
Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Extracurricular	Program dışı faaliyetler, okul veya üniversite eğitiminin normal program alanının dışında kalan öğrenciler tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Bu tür faaliyetler genellikle zorunlu değil gönüllüdür, para ödenmez, sosyaldır, skolastikin aksine hayırseverdir ve akran gruplarını içerir. Bağımsız gazeteler gibi öğrenci liderliğindeki girişimler yaygın olmasına rağmen, öğrenciler genellikle bu faaliyetleri okul gözetimi altında organize eder ve yönetir.
Arizona Rodel Vakfı http://www.rodelfoundationaz.org/macro/taxcredit.aspx	Program dışı etkinlik, okulun eğitim programını tamamlayan isteğe bağlı, kredisiz eğitim veya eğlence etkinliği anlamına gelir. Özel ders, spor, görsel ve sahne sanatları, özel programlar, geziler, karakter eğitimi, kulüp veya açık hava eğitimi gibi faaliyetler okul bütçeleriyle finanse edilebilir.
Chico Birleşik Okul Bölgesi http://www.cusd.chico.k12.ca.us/~jzertuch/Counseling/hb_ext.html	Program dışı bir etkinlik normal okul programının bir parçası değildir, notlandırılmaz, kredi sağlamaz ve ders saatinde yapılmaz.
Mary Elizabeth What are Extracurricular Activities? http://www.wisegeek.com/what-are-extracurricular-activities.htm	Program dışı faaliyetler, okul gözetiminde akademik faaliyetlerin ve/veya akademik olmayan faaliyetlerin uzantılarına katılma fırsatlarıdır. Özel durumlarda, örneğin, bütçe veya zamanlama kısıtlamaları olduğunda, ders dışı etkinlikler, normalde okul günü içinde sunulacak deneyimler sağlayabilir.
Amerikan Mirası Sözlüğü http://education.yahoo.com/reference/dictionary/entry/extracurricular	Bir okulun veya kolejın normal programının dışında olmak. Spor ve drama, okulun en popüler program dışı etkinlikleridir.
Michigan Eyalet Üniversitesi https://www.msu.edu/~almandan/Webquest/extracurricular_activities.htm	Program dışı etkinlikler, sınıf dışında yaptığımız şeylerdir.
Cumberland Devlet Okulları Ortak Program ve Ders Dışı Etkinlikler- Genel Politika http://www.cumberlandschools.org/website/Interscholastic%20Sports.pdf	Program dışı etkinlikler, genellikle normal okul gününün ötesinde gerçekleşen eğitim deneyimini genişleten etkinlikler olarak tanımlanır. Atletik takımlara katılmak isteyen öğrenciler, bunu bir okul takımına üye olma hakkının değil, bir ayrıcalık olduğu anlayışıyla gönüllü olarak yapacaklardır. Tüm öğrenciler katılmaya davet edilir.
MEB	Eğitim kurumlarında öğrencilerde özgüven ve sorumluluk duygusu geliştirmek, öğrencileri şiddet ve zararlı alışkanlıklardan korumak, öğrencilere yeni ilgi alanları ve beceriler kazandırmak, öğrencilerin yeteneklerini sergilemesine imkân vermek, milli, manevi ve kültürel değerleri yaşatmak, yaygınlaştırmak ve bu değerlerin yeni nesillere aktarımını sağlamak, öğrencilerde gönüllülük bilincini özendirme, engellilik, yaşlılık, insan ve çocuk hakları konularında farkındalık oluşturmak amacıyla bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda yapılan etkinliklerdir.

Program Dışı Etkinlik ve Öğretim Programını Destekleyen Etkinlikler

Literatürde bu iki kavramın çok fazla karıştırılması, etkinliklerin her iki kavram içerisinde de aynı şekilde anılması ve bu kavramların birbirinin yerine kullanılması bu kavramlar arasındaki farkların açıklanması ihtiyacını doğurmaktadır.

Destekleyici etkinlikler; okul saatleri içerisinde kullanılan programı zenginleştiren, geliştiren etkinlikler olarak ele alınırken, program dışı etkinlikler çoğunlukla okul ve ders saatlerinin dışında gerçekleşen ve eğitim deneyimine katkısı olan etkinlikler olarak ele alınır. Bir anlamda destekleyici etkinlikler; programın bir parçası gibi okul saatlerinin içerisinde program ile eş zamanlı bir şekilde okul tarafından yürütülen etkinlikler (münazara, seminer, sempozyum, çalıştay, bilim sergisi vb.) iken; program dışı etkinlikler programa ek olarak uygulanan, öğrenci isteğine ve ilgisine bağlı ve ders saatleri dışında kalan zamanı değerlendirmeye yönelik etkinliklerdir (spor turnuvaları, ağaç dikme etkinlikleri, ulusal tören ve kutlamalar, kan bağışısı programları vb.). Her iki terimin de yakın anlamlar içermesi ve birbirinin yerine kullanılması dünyadaki okul ve üniversitelerin çoğunun öğrencilerini çok yönlü geliştirebilmek adına her iki terime de eşit kıymet verdiğini ve bu terimler arasında ayırım yapma kaygısı taşımadığını göstermektedir (Sıddıky, 2019).

PDE ve Öğrenci Gelişimi Üzerine Etkisi

Literatürde PDE'lerin öğrencilerin akademik başarıları, benlik saygıları, kariyer gelişimleri, kişilerarası ilişkileri, disiplin ve suça karışma oranları üzerindeki etkisini araştıran birçok çalışma bulunmaktadır. Shulruf (2011) yaptığı sistematik literatür taramasında; ortaokul düzeyindeki program dışı etkinliklere katılımın öğrencilerin akademik başarı, benlik kavramları, okul ve okul çerçevesindeki eğitim çıktıları üzerindeki etkilerini inceleyen nicel çalışmaları sistematik olarak taramış ve incelenen çalışmalarda belirlenen etki boyutlarıyla ilgili nedensellik kanıtlarını özellikle incelemiştir. Bu amaçla 29 makalenin derinlemesine incelendiği çalışmaya göre; program dışı etkinliklere katılım ve öğrenci çıktıları üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular; PDE'lere katılım ile başarı arasında pozitif bir korelasyon olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Fakat; bunun yanında öğrenme ile ilgili sonuçlara neden olan bu faaliyetler ile başarı arasında nedensel bir ilişki olup olmadığı net olarak belli değildir. Ek olarak bulunan en yüksek etki boyutu; öğrenci konseyine veya öğrenci liderlik organlarına katılım ile genel not ortalaması arasındaki ilişki iken, akademik kulüplere katılım ve spor etkinliklerine katılım ile not ortalaması arasındaki ilişkinin düşük olduğu bulunmuştur.

Moriana vd. (2006) rastgele seçilen 12 okuldan rastgele seçilen 222 öğrenci ile öğrencileri program dışı aktivitelere katılıp katılmamalarına göre 2 gruba ayırarak

yaptıkları, grupların akademik sonuçlarının program dışı aktivitelere katılmalarının veya katılmamalarının bir fonksiyonu olarak değerlendirildiği, farklılıkların varyans analizi ile ölçüldüğü araştırmaya göre; program dışı etkinlik grubundaki öğrencilerin önemli ölçüde daha iyi sonuçlar elde ettiği görülmüştür. Ancak, iki grup arasında çalışma tekniklerinde farklılıklar gözlemlendiği ifade edilmektedir. Yapılan araştırmada öğrencilerin; sporla ilgili faaliyetler (basketbol, futbol, judo vb.) ve akademik faaliyetler (konservatuar, yabancı dil eğitimi, özel ders vb.) olmak üzere iki farklı türde faaliyete katıldığı ve her iki türden “karma” etkinliklerde yer alan öğrencilerin yalnızca spor faaliyetlerinde yer alanlara göre daha iyi akademik sonuçlar elde ettiği ve sadece akademik faaliyetlerde yer alan grubun hem karma hem de sadece spor faaliyetlerinde yer alan öğrencilere göre daha iyi akademik sonuçlar elde ettiği tespit edilmiştir.

Ergül vd. (2018) Manisa ilinde program dışı “fiziksel aktivite” etkinliklerine katılan ve katılmayan öğrencilerin ölçülen yaşam kaliteleri arasındaki farkın kontrollü bir müdahale araştırması yöntemiyle belirlenmesini amaçlayan, sınav kaygısı ve okula devam problemi yaşayan 297 öğrenci ile yapılan araştırmada; ilk olarak müdahale grubundaki öğrencilerin ön testler sonucunda yaşam kalitesine dair puanları kontrol grubundakilere göre daha düşük iken program dışı etkinliklere katılmaları sonucunda son testteki puanlarının kontrol grubunu yakaladığı ve kimi alanlarda öne geçtiği sonucu ortaya çıkmıştır. Her iki grubun yaşam kalitesi ön test ve son test puanlarının farkları incelendiğinde; program dışı “fiziksel aktivite” etkinliklerine katılan öğrencilerin bu etkinliklere katılmayan kontrol grubu öğrencilerine göre belirgin şekilde ön test son test arasındaki yaşam kalitesi farkını arttırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla yapılan bu araştırmada program dışı etkinlik olarak uygulanan fiziksel aktivite programının müdahale grubundaki öğrencilerin yaşam kalitelerini pozitif yönde etkilediği ayrıca yaşam kalitelerini etkilemesinin yanında sosyal becerilerinde de pozitif yönde bir artış olduğu sonucuna varılmıştır.

Yıldırım (2019) tarafından yapılan; ortaokul 6. Sınıf öğrencilerinin program dışı değerler eğitimi etkinliklerine katılımı ile etkin vatandaşlık değerlerine olan etkisinin incelendiği; 18 kişilik deney grubu ve 20 kişilik kontrol grubu ile çalışılan karma desenli çalışmada; uygulanan etkinlik temelli değerler eğitimi sonucunda deney grubundaki öğrencilerin adil olma, doğruluk-dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik, etkin vatandaşlık ve hoşgörü değerleri düzeylerinde anlamlı artış gözlemlendiği sonucuna varıldığı belirtilmiştir. Bunun yanında araştırmanın nitel boyutunda da katılımcıların uygulanan etkinlikler ve değerler konusunda olumlu görüşler bildirdikleri ifade edilmiştir.

Annu ve Sunita (2015) PDE’de (yoga, binicilik, spor aktiviteleri, dans, müzik, kapalı ve açık alan etkinlikleri) yer almanın akademik gelişim, sosyal beceri ve

mezuniyeti (okulu tamamlayabilme) nasıl etkileyeceği üzerine yapılan; 13-16 yaş grubundaki 120 öğrencinin yer aldığı araştırmada program dışı etkinliklere katılımın; öğrencilerin davranış, akademik performans, okulu tamamlama durumları, başarılı birer yetişkin olma becerileri ve sosyal anlamda pozitif etkileri olduğu sonucuna ulaşıldığı ifade edilmiştir.

Covid-19 salgınının ilk senesinde PDE'ye ve okul sporlarına katılım ile çocuk ve gençlerin ruh sağlığı (dikkat eksikliği ve hiperaktivite, anksiyete ve depresyon) arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada; 908 çocuk ve gençten ruh sağlığı ile ilgili veriler; pandemi öncesi 2019-2020 eğitim öğretim yılı ve pandemi sırasında 2020-2021 eğitim öğretim yılında toplanmıştır. Toplanan veriler ışığında; pandemiden önce PDE'lere katılan bireylerin daha düşük hiperaktivite ve dikkatsizlik semptomlarına sahip olduğu, yine pandemiden önce spor yapan bireylerin daha düşük anksiyete ve dikkatsizlik semptomları gösterdiği ve bununla beraber pandemi sırasında PDE'lere katılan bireylerin bu dönemde PDE'lere katılmayan akranlarına nazaran daha düşük depresif belirtiler gösterdikleri bulunmuştur. Bu bulgulardan hareketle; Covid-19 öncesi ve/veya sırasında PDE'lere katılan bireylerin katılmayan akranlarına oranla daha iyi mental sağlığa sahip oldukları ve PDE ile okul sporlarının muhtemel olarak çocuk ve gençlerin ruh sağlıklarını destekleyeceği sonucuna varılmıştır (MacKenzie vd., 2022).

Pham vd. (2021)'nin PDE ve olumlu gençlik gelişimi arasındaki ilişkiyi inceledikleri, Vietnam'daki 12 okulda öğrenim gören 416 öğrenci ile yapılan araştırmada; PDE olarak planlanan spor aktivitelerinin; olumlu gençlik gelişimi (yaşam doyumu, yaşam amacı ve umutlu gelecek) ile doğrudan ilişkili olduğu, gönüllü faaliyetlerin; olumlu gençlik gelişimi faktörlerinden yaşam doyumu ve umutlu gelecek ile doğrudan ilişkili olduğu fakat yaşam amacı ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı ve bunun yanında önceki çalışmalarla tutarsız olarak; sanat etkinlikleri ile olumlu gençlik gelişimi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ifade edilmiştir.

Özkan (2020) tarafından yapılan 519334 öğrencinin program dışı etkinliklere katılımı ve PISA-2015 sonuçları vasıtasıyla akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada; program dışı etkinliklere katılım sağlayan öğrencilerin fen, matematik ve okuma becerileri ortalamaları katılmayan öğrencilere nazaran daha düşük, yine PDE'lere katılan başarılı öğrencilerin PISA-2015 puan ortalamaları, bu etkinliklere katılmayan başarılı öğrencilerin elde ettikleri ortalamalardan daha yüksek olduğu fakat PDE'lere katılan başarısız öğrencilerin puan ortalamalarının bu etkinliklere katılım sağlamayan başarısız öğrencilerin ortalamalarından daha düşük olduğu bulguları çerçevesinde PDE'lere katılımın başarılı ve başarısız öğrenciler arasında farklı sonuçlara sebep olduğu ve bilhassa akademik performans anlamında

başarısız öğrenciler üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu sonucuna varıldığı ifade edilmiştir.

Pinto ve Ramalheira (2017) işletme mezunu bireylerin algılanan istihdam edilebilirliğinin; akademik performanslarından ve program dışı etkinliklere katılımlarından etkilenip etkilenmediğine yönelik yaptıkları çalışmada sekiz hayali özgeçmiş oluşturarak bu özgeçmişleri 349 Portekizli çalışanın derecelendirmesini sağlamışlardır. Bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında; akademik performansı yüksek olan ve program dışı faaliyetlere katılımı yoğun olan adayların özgeçmişlerinin işe uygunluk, öğrenme becerileri, kişisel organizasyon ve zaman yönetimi açısından daha fazla istihdam edilebilir olduğu, akademik performansı nispeten düşük ve program dışı faaliyetlere katılım göstermeyen adayların aynı kriterlerde en az istihdam edilebilir grup oldukları sonuçlarına varıldığı görülmüştür.

Toyokawa ve Toyokawa (2002) Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenim gören 85 Japon öğrencinin PDE'ye katılımı ile Amerikan kampüs yaşamına uyum sağlamaları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarında; PDE'ye katılımın ABD'de öğrenim gören Japon öğrencilerin genel yaşam doyumları, bu etkinliklerden elde ettikleri faydalar ve akademik katılım seviyeleri arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Yaşam doyumunu yüksek bireyler yüksek bir benlik saygısına sahip, hedeflerine ulaşmak için çaba sarf eden, kişiler arası ilişkileri ve iletişimi kuvvetli, hayatın bir anlamı olduğunu bilen ve hayata bir anlam katmaya çalışan bireylerdir. Dolayısıyla yüksek yaşam doyumunun bu çalışmada olduğu gibi bireyin akademik başarısına olumlu yansımaları da beklenebilecek bir sonuçtur.

Chan (2016) 131 öğrenci ile yaptığı; öğrenme yaklaşımı, program dışı etkinlikler ve akademik performans arasındaki ilişkiyi incelediği durum çalışmasında; öğrenme yaklaşımının (derin öğrenme yaklaşımı) akademik performans ile pozitif yönde ilişkisi olduğu, program dışı faaliyetlere katılan öğrencilerin bu etkinliklerde aktif olmayan öğrencilere nazaran öğrenme yaklaşımlarından derin öğrenme yaklaşımını daha fazla kullandıkları ve bu durumun akademik performansına olumlu yansıdığı fakat; program dışı etkinlikler ile akademik performans arasında doğrudan bir ilişki olmadığı sonuçları ortaya çıkmıştır.

Petracovschi vd. (2012) kilo problemi yaşayan 13-14 yaşlarındaki çocukların beden eğitimi dersinde program dışı etkinlikler kullanılarak ve iki yıl boyunca gözlemleyerek sınıf arkadaşları ile bütünleşmelerini inceledikleri araştırmada mevcudu 24 olan sınıfa uygulanan sosyometri sonuçları; beden eğitimi derslerinde açık hava etkinlikleri, dağ kampları gibi PDE'nin kilo problemi yaşayan çocukların sınıf arkadaşları tarafından daha fazla kabul edilmesini sağladığını ve bu çocukların grubun bir parçası olabileceğini göstermiştir.

Sarı (2011) lise öğrencileri ile yaptığı ve bu öğrencilerin PDE'ye katılım düzeyini tespit etmeyi amaçladığı araştırmada; sosyoekonomik düzeyin hem aile hem de okul bağlamında PDE'ye katılımı etkileyen bir değişken olduğu, ailesi düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin diğerlerine nazaran bu etkinliklere daha az katıldığı ayrıca düşük sosyoekonomik yapıya sahip liselerdeki öğrencilerin de diğer liselere göre bu etkinliklere daha az katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

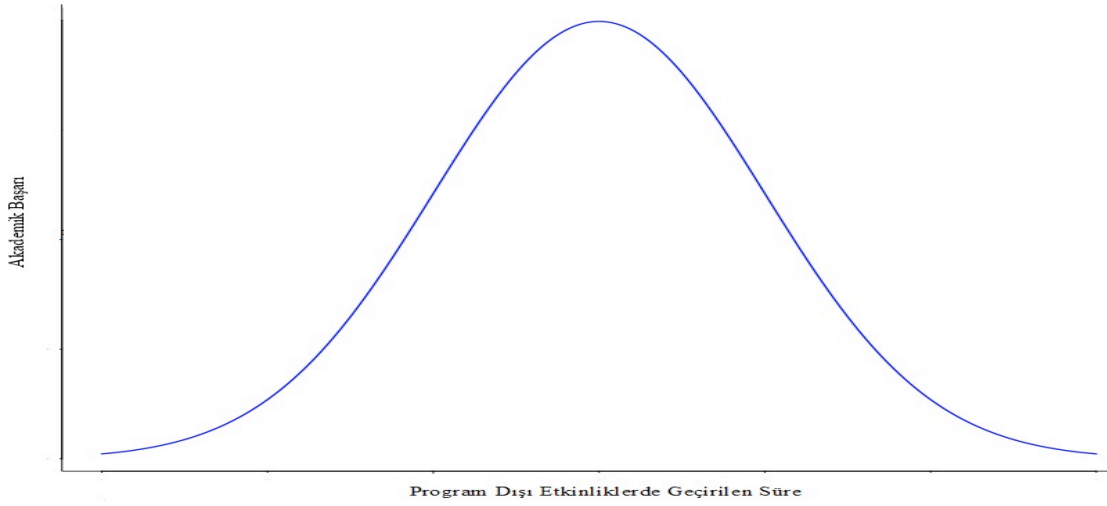
Stearns ve Glennie (2010) okul özelliklerinin PDE'nin sayısını ve çeşitliliğini etkileyip etkilemediğini araştırdıkları çalışmanın sonuçlarına göre; okulların türleri ve sosyoekonomik düzeylerinin etkinlik sayısı ve türlerini ciddi anlamda etkilediği, sosyoekonomik düzeyi yüksek okulların daha çok etkinlik sunduğu, daha çok etkinliğin olduğu okullarda katılımın da daha yüksek olduğu ve bu durumun akademik başarıyı olumlu etkilediği görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada PDE'lere katılımın öğrenci-birey gelişimine etkileri üzerine odaklanılmıştır. Yapılan taramada literatürdeki birçok çalışmada ve özellikle deneysel çalışılan çalışmalarda öğrencilerin-bireylerin PDE'lere katılımının; akademik başarıları, benlik saygısı, kişilerarası iletişimi, suça karışma oranlarındaki azalma, okula ve çevreye uyumları, öğrenme becerileri, yaşam doyumları, ruh sağlıkları, dikkat eksiklikleri ve hiperaktiviteleri, davranış sorunları, sosyal becerileri, yaşam kaliteleri gibi faktörler arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. PDE'ye katılan öğrencilerin; daha yüksek akademik başarı oranlarına sahip olduğu, bunun yanında sosyal anlamda, ilişki kurma ve iletişim, kişilerarası ilişkiler konusunda sosyal becerilerini geliştirdikleri, arkadaş gruplarına ve sosyal ortama daha kolay uyum sağladıkları görülmüştür. Literatür incelendiğinde de PDE'ye katılımın sosyal, duygusal ve akademik anlamda pozitif etkilerinin ortaya çıktığına yönelik sonuçlar da (Mcneal, 1999; Moriana vd., 2006; Massoni, 2011; Fredricks, 2012) bu çalışmanın dikkate çektiği sosyal beceriler, akran grubu ilişkilerinde uyum gibi olumlu yönlerine dikket çekmesiyle paralellik göstermektedir.

Söz edilen olumlu sonuçların aksini iddia eden ve öğrencilerin PDE'ye ayırdıkları zamanın fazlalığı ve zaman yönetimi konusunda yaşadıkları problemler sonucu ortaya çıkan kaygı nedeniyle özellikle akademik başarılarını olumsuz etkilediği sonucunun (Pros vd., 2015; Özkan, 2020) ortaya çıktığı göz ardı edilmemelidir. Bu açıdan bakıldığında PDE'de geçirilen sürenin belli bir noktaya kadar akademik başarıya olumlu olarak yansıdığı fakat bu noktadan sonra geçirilen sürenin akademik başarı ile ters orantılı bir şekilde olumsuz bir etki yarattığı görülmektedir. Tam da bu noktada bu etkinliklerin doğru planlanması ve öğrenci özelliklerine göre bireysel olarak planlanması gerektiği sonucu karşımıza çıkmaktadır. PDE'de geçirilen süre ile akademik başarı arasındaki ilişki bu anlamda normal dağılım

eğrisi olarak tabir ettiğimiz biçimde ifade edilebilir. İlgili literatürdeki bilgiler ışığında bu ilişkiyi aşağıdaki grafikte gibi gösterebiliriz (Alnaeem, 2021; Annu ve Sunita, 2015; Chan, 2016; Fredricks, 2012; Jamal, 2012; Lunenburg, 2010; MacKenzie vd., 2022; Mcneal, 1999; Moriana vd., 2006; Massoni, 2011; Özkan, 2020; Pham vd., 2021; Pros vd., 2015; Pinto ve Ramalheira, 2017; Sıddıky, 2019; Simoncini ve Caltabiono, 2012; Stearns ve Glennie, 2010; Sun, 2022; Toyokawa ve Toyokawa, 2002):

Grafik 1. Program dışı etkinliklerde geçirilen süre ve akademik başarı ilişkisi

PDE konusu ile ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun yurtdışında ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde yapıldığı (Shulruf, 2011) görülmüştür. Bu durum ABD'deki okullarda PDE'nin okulların bir parçası olduğu, bu etkinliklerin planlanması ve öğrencilere sunulması konusunda bir çaba harcandığını, yönetici ve öğretmenlerin program dışı etkinlikler ve yararları, etkileri konusunda farkındalıklarının olduğu ve bu etkinliklerin okul kültürü oluşturma konusunda önemsendiğini göstermektedir. Çünkü PDE, okul kültürünün gelişmesine, öğrencilerin genel yeterliklerinin artmasına ve topluma uyumlarına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır (Sun, 2022). Bununla birlikte PDE, üniversite öğrencileri de dahil olmak üzere öğretim kurumlarında öğrencilerin farklı eğitim deneyimleri kazanmasında önemli bir rol üstlenmektedir (Tchibozo, 2007). Bu deneyimler özellikle katılımcıların iletişim becerileri ve sosyal ilişkiler üzerindeki etkisi önemli bulunmuştur. Bu konu dikket çeken sayıda araştırma bulunması bu konu üzerinde önemle durulması gerektiğine bir işaret olarak alınabilir (Alnaeem, 2021; Jamal, 2012; Simoncini ve Caltabiono, 2012).

Türkiye'de okullarda PDE'nin nispeten daha az uygulandığı görülmüştür. Bu durumun sebebi; ülkemizde program dışı etkinlikler kavramının tam olarak bilinmemesi, öğretmenlerin bu etkinliklerin sağlayacağı yararlarla ilişkin farkındalığının düşük olması, genel olarak öğretmenlerin programı yetiştirme konusunda yaşadıkları problemler, yöneticilerin program dışı aktivitelere bakış açısı

ya da sınav odaklı program uygulama alışkanlıkları olabileceği düşünülmektedir. Bodur ve Yıldırım (2018)'de PDE'de öğrenci kontrolünün güçleşmesi, resmi prosedürlerin çok olması gibi faktörlerin Türkiye'de öğretmenlerin bu etkinlikleri tercih etmesinin önünde bir engel teşkil ettiğine işaret etmektedir.

Literatür incelendiğinde PDE'ye katılım konusunda katılım sağlayan bireyler ya da bu etkinlikleri planlayan okullar arasında bir fırsat ve imkân eşitsizliği olduğu görülmektedir. Bazı okullar bütçe ya da buldukları konum itibarıyla öğrencilerine bu etkinliklere katılım konusunda daha fazla imkân ve fırsat sağlarken daha düşük sosyoekonomik çevrelerde bulunan okulların öğrencilerine bu imkân ya da fırsatları sağlama konusunda daha yetersiz kaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Literatüre bakıldığında PDE'ye katılımın sosyoekonomik durumlardan etkilendiği (Stearns ve Glennie, 2010; Sarı, 2011; Gündoğdu vd., 2011) yönünde çalışmalar da mevcuttur.

Tüm bu sonuçlar ele alındığında; PDE'nin doğru planlanması, öğrencinin ilgisinin dikkate alınması, bu etkinlikler yoluyla geçirilen zamanın doğru yönetilmesi ile öğrencilere zihinsel, sosyal ve duygusal alanlarda olumlu yönde katkı sağladığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Öneriler

Çalışmanın sonuçları çerçevesinde aşağıdaki önerilerin hem program dışı etkinlik uygulayacak öğretmenlere, okullara hem de bu etkinlikler ile ilgili çalışmalar yapacak araştırmacılara aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- PDE uygulayacak okul ve öğretmenlerin; etkinlikler planlanmadan önce uygulanacak etkinliklerin öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları çerçevesinde düzenlenmesi ve zaman planlamasının dikkatli yapılması yararlı olacaktır.
- PDE yararları göz önünde bulundurulduğunda etkinliklerden gönüllü tüm öğrencilerin yararlanabilmesi adına okulların bağlı bulunduğu kurumlar tarafından fırsat ve imkân eşitsizliğine mahal verilmemesi için; bütçe, materyal, mekân tesisi vb. konularda gerekli aksiyonların alınması yararlı olacaktır.
- Nispeten Türkiye'de bu alanda yapılan çalışmaların ve uygulamaların azlığı program dışı etkinliklerin uygulanması ve bu etkinliklerin etkililiğinin araştırılması konusunda daha fazla uygulama ve araştırma yapılmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.
- PDE öğrenci ve bireyler üzerindeki etkisini değerlendirmek isteyen araştırmacıların bu faaliyetler dışındaki öğrenci başarısını, sosyal uyumunu, öğrenme becerilerini vb. etkileyen diğer değişkenleri kontrol altında tutarak çalışmalarını yapmaları PDE'lerin etkilerinin daha net ortaya çıkması

konusunda yararlı olacaktır.

- Öğretmen ve okul yöneticilerinin öğrenci geri bildirimlerini alarak planlama yapmaları, teşvik edici programlar tasarlamaları, farklı PDE etkinlikleri arasındaki etki farklılıklarını belirlemek için daha ayrıntılı araştırmalar yapılması, etkinliklerin öğrencilerin farklı özelliklerine göre planlanması ve öğrencilerin gelecekteki kariyer planlarına yönelik etkinlikler planlanması yer almaktadır.
- Tüm bu öneriler, program dışı etkinliklerin öğrenci gelişimindeki etkisini daha da artırmak ve PDE etkinliklerinin daha etkili bir şekilde planlanmasına yardımcı olmak için sunulmuştur.

Araştırma Etik Taahhüt Metni

Yazarlar, yapılan bu çalışmada bilimsel etik ve alıntı kurallarına uyulduğunu taahhüt etmişlerdir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmanın veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yorumlanması aşamasında herhangi bir çıkar çatışması yaşanmadığını yazarlar taahhüt etmiştir.

Kaynakça

- Ahadiat, N. ve Smith, K.J. (1994). A factor-analytic investigation of employee selection factors of significance to recruiters of entry-level accountants. *Issues in Accounting Education*, 99(1) 59-79.
- Alnaeem, L. (2021). Involvement in Extracurricular Activities and Overcoming High Levels of Communication Apprehension among Saudi EFL Majors. *Arab World English Journal*, 12 (2) 185-208. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol12no2.13>
- Annu, S. ve Sunita, M. (2015). Extracurricular activities and student's performance in secondary school of government and private schools. *International Journal of Sociology and Anthropology Research*, 1(1), 53-61.
- Bartkus, K. R., Nemelka, B., Nemelka, M. ve Gardner, P. (2012). Clarifying the meaning of extracurricular activity: A literature review of definitions. *American Journal of Business Education (AJBE)*, 5(6), 693-704. <https://doi.org/10.19030/ajbe.v5i6.7391>
- Bodur, Z. ve Yıldırım, M. (2018). Sınıf dışı etkinliklerinin ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin akademik başarıları ve bilimsel süreç becerileri üzerine etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 47(47), 125-140.
- Bolat, Y. (2017). Eğitim program okuryazarlığı kavram ve eğitim program okuryazarlığı ölçeği *Turkish Studies*, 12(18), 121-138. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12103>

- Bolat, Y. ve Koroğlu, M. (2020). Out-of-school learning and scale of regulating out-of-school learning: Validity and reliability study. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 5(13), 1630-1663. <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.258>
- Brown, B.K. ve Champion, M.A. (1994). Biodata phenomenology: Recruiters' perceptions and use of biographical information in résumé screening. *Journal of Applied Psychology*, (79) 897-908.
- Chan, Y. K. (2016). Investigating the relationship among extracurricular activities, learning approach and academic outcomes: A case study. *Active Learning in Higher Education*, 17(3), 223-233. <https://doi.org/10.1177/1469787416654795>
- Champion, M.A. (1978). Identification of variables most influential in determining interviewers' evaluations of applicants in a college placement center. *Psychological Reports*, (42) 947-952.
- Chia, Y. M. (2005). Job offers of multi-national accounting firms: The effects of emotional intelligence, extra-curricular activities, and academic performance. *Accounting Education: An International Journal*, 14(1) 75-93.
- Eccles, J. S., Barber, B. L., Stone, M. ve Hunt, J. (2003). Extracurricular activities and adolescent development. *Journal of Social Issues*, 59(4), 865-889.
- Ergül, O. K., Alp, H., & Çamlıyer, H. (2018). Ders dışı etkinlikler kapsamında uygulanan fiziksel aktivite programının ilköğretim öğrencilerinin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 208-222.
- Eğilmez, E. (Yönetmen). (1977). *Hababam sınıfı tatilde* [Film]. Arzu Film. Erişim Adresi: <https://www.arzufilm.com.tr/title-item/hababam-sinifi-tatilde/>
- Fredricks, J. A. (2012). Extracurricular participation and academic outcomes: Testing the over-scheduling hypothesis. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(3), 295-306.
- Gündoğdu, C., Karataş, Ö. ve Nacar, E. (2011). Ders dışı etkinliklerin uygulamalarında okul müdürlerinin sorunları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 65-72.
- Herdman, E. A. (2006). Derleme makale yazımında, konferans ve bildiri sunumu hazırlamada pratik bilgiler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3(1), 2-4.
- Jamal, A. A. (2012). Developing interpersonal skills and professional behaviors through extracurricular activities participation: A perception of King Abdulaziz University medical students. *Journal of King Abdulaziz University: Medical Sciences*, 98(373), 1-43.
- Kerr, B.A. ve Colangelo, N. (1988). The college plans of academically talented students. *Journal of Counseling & Development*, 67(1), 42-48.
- Kinicki, A.J. ve Lockwood, C.A. (1985). The interview process: An examination of factors recruiters uses in evaluating job applicants. *Journal of Vocational Behavior*, (26) 117-125.
- Kocayiğit, A. ve Ekinci, N. (2020). Ortaöğretim okullarında uygulanan program dışı etkinliklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(29), 1810-1848. <https://doi.org/10.26466/opus.749109>
- LaForge-MacKenzie, K., Cost, K. T., Tsujimoto, K. C., Crosbie, J., Charach, A., Anagnostou, E., ... ve Korczak, D. J. (2022). 2.80 The Role of Participating in Extracurricular Activities and School Sports on Child and Youth Mental Health During the COVID-19 Pandemic. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 61(10), 209. doi: 10.1016/j.jaac.2022.09.224

- López-López, J. A, Page, M. J, Lipsey, M. W. ve Higgins, J. P. T. (2018). Dealing with effect size multiplicity in systematic reviews and meta-analyses. *Res Syn Meth.* 2018 (9), 336– 351.
- Lunenburg, F. C. (2010). Extracurricular activities. *Schooling*, 1(1), 1-4.
- Mahoney, J. L., Cairns, B. D. ve Farmer, T.W. (2003). Promoting interpersonal competence and educational success through extracurricular activity participation. *Journal of Educational Psychology*, 95(2), 409-418.
- Marsh, H. W., ve Kleitman, S. (2002). Extracurricular school activities: The good, the bad, and the nonlinear. *Harvard Educational Review*, (72), 464-514.
- Massoni, E. (2011). Positive effects of extra curricular activities on students. *Essai*, 9(1), 84-87.
- McNeal Jr, R. B. (1999). Participation in high school extracurricular activities: Investigating school effects. *Social Science Quarterly*, 291-309.
- McGaha, V. ve Fitzpatrick, J. (2010). Employment, academic and extracurricular contributors to college aspirations. *Journal of College Admission*, 207, 22-29.
- Nemanick, R.C. ve Clark, E.M. (2002). The differential effects of extracurricular activities on attributions in résumé evaluation. *International Journal of Selection and Assessment*, (10), 206-217.
- Milli Eğitim Bakanlığı Ders Dışı Eğitim Çalışmalarına Dair Esaslar Genelgesi. (2010, 19 Ağustos). Sayı: 2571/53578. Erişim adresi: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1111.pdf>.
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği. (2017, 8 Haziran). *Resmî Gazete* (Sayı: 30090). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/06/20170608-5.htm>.
- Moriana, J. A., Alos, F., Alcalá, R., Pino, M. J., Herruzo, J. ve Ruiz, R. (2006). Extra-curricular activities and academic performance in secondary students. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 4(1), 35-46.
- OECD (2014), *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2014-en>.
- Özkan, U. B. (2020). PISA-2015 verilerine göre öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılımlarının akademik başarılarına etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 254-269. <https://doi.org/10.17679/inuefd.504780>.
- Paquero, A. A. (2011). Immigrant youth involvement in school-based extracurricular activities. *The Journal of Educational Research*, (104), 19-27.
- Petracovschi, S., Runcan, P., Neniu, R. ve Clitan, G. (2012). The social integration of children with weight issues using the curricular and extracurricular physical education activities. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 2872-2876. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.05.580>.
- Pham, H. T., Le, T. L., Duong, Q. H., Vu, T. N., Nguyen, T. N. ve Nguyen, T. N. A. (2021). Dataset on the effect of extracurricular activities on positive youth development. *Data in Brief*, 38, 107363. <https://doi.org/10.1016/j.dib.2021.107363>.
- Pinto, L. H. ve Ramalheira, D. C. (2017). Perceived employability of business graduates: The effect of academic performance and extracurricular activities. *Journal of Vocational Behavior*, 99, 165-178. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2017.01.005>.

- Pros, R. C., Muntada, M. C., Busquets, C. G., Martín, M. B. ve Sáez, T. D. (2015). Night-rest patterns, extracurricular sports activities and academic achievement in primary education students. *Revista De Psicología Del Deporte*, 24(1), 53-59. <https://ddd.uab.cat/record/128708>.
- Raymond, M.A., Carlson, L. ve Hopkins, C.D. (2006). Do perceptions of hiring criteria differ for sales managers and sales representatives? Implications for marketing education. *Journal of Marketing Education*, 28(1) 43-55.
- Rubin, R.S., Bommer, W. H. ve Baldwin, T.T. (2002). Using extracurricular activity as an indicator of interpersonal skill: Prudent evaluation or recruiting malpractice? *Human Resource Management*, (41), 441- 454.
- Sarı, M. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin ders dışı etkinliklere katılımının incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science/Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 5(1), 72-89.
- Shulruf, B. (2010). Do extra-curricular activities in schools improve educational outcomes? A critical review and meta-analysis of the literature. *International Review of Education*, 56(5), 591-612. DOI 10.1007/s11159-010-9180-x.
- Siddiky, M. R. (2019). Developing co-curricular activities and extra-curricular activities for all-round development of the undergraduate students: A study of a selected public university in Bangladesh. *Pakistan Journal of Applied Social Sciences*, 10(1), 61-82. <https://doi.org/10.46568/pjass.v10i1.101>
- Simoncini, K. ve Caltabiono, N. (2012). Young school-aged children's behaviour and their participation in extra-curricular activities. *Australasian Journal of Early Childhood*, 37(3), 35-42.
- Stearns, E. ve Glennie, E. J. (2010). Opportunities to participate: Extracurricular activities' distribution across and academic correlates in high schools. *Social Science Research*, 39(2), 296-309. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2009.08.001>.
- Sun, C. (2022). The long-term mechanism of extracurricular activities in primary and secondary schools: Using the four festivals and one party in Huai'an No.1 Mountain Middle School as a case study. *Science Insights Education Frontiers*, 11(1), 1517-1521.
- Tchibozo, G. (2007). Extracurricular activity and the transition from higher education to work: A survey of graduates in the United Kingdom. *Higher Education Quarterly*, 61(1), 37- 56.
- Toyokawa, T. ve Toyokawa, N. (2002). Extracurricular activities and the adjustment of Asian international students: A study of Japanese students. *International Journal of Intercultural Relations*, 26(4), 363-379. [https://doi.org/10.1016/S0147-1767\(02\)00010-X](https://doi.org/10.1016/S0147-1767(02)00010-X)
- Yıldırım, Y. (2019). *Okul dışı etkinlik temelli değerler eğitimi programının öğrencilerin etkin vatandaşlık değerlerine etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi] Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Extended Abstract

Introduction

In the current age, it is not only about increasing the academic success of students from schools; in addition, it is expected to bring social and social values, to contribute to personal development and to do this in an integral way through activities both inside and outside the classroom. Although curricula are the basic guide of teaching, extracurricular activities (ECA) have similar purposes and functions as compulsory or elective courses in the curriculum; however, they provide experiences and experiences that are not included in the official curriculum. These activities allow students to apply what they have learned in other lessons and to gain the concepts of democratic life. This situation increases the importance and popularity of ECA in education. The purpose of this article is to investigate how ECAs affect conditions of the students participating in these activities. The fact that ECAs, which have not found enough space in the Turkish literature, are included in the international literature and their effects on the development of students are measured and discussed through experimental studies, reveals the importance of this study.

Method

This study, which was designed as an unsystematic review, is in the literature; It focuses on examining the effects of ECAs on students, and in this way, summarizing the studies in the literature and, in a sense, revealing a synthesis of these studies. National and international literature (*Yöktez, Elsevier, Sage, Google Scholar*) was searched by entering the keywords "*extracurricular activities*". By examining the summaries of 25 articles and theses reached by searching these keywords, articles and theses related to the effects of ECs and ECAs on students were selected and compiled.

Findings

ECA has been associated with skills such as a higher education level, increased interpersonal skills, increased attention and motivation, critical perspective, and increased personal and social maturity. In addition, ECA can cover non-business or educational activities organized by an organization or institution, foundation. Participation in these activities brings with it many positive social, developmental and educational outcomes such as increased success, improvement in social skills, decrease in crime levels, increase in self-esteem and decrease in the tendency to drop out of school. It has positive effects on behavior, academic achievement, school completion and being a good adult. In other words, ECA is organized for the purposes of improving the social relations of employees or students, increasing their motivation or creating social responsibility awareness.

When examining the effects of ECA on students, first of all, it should be known what exactly this concept is, how it is defined and what its scope is. Only in this way

can we focus on the impact of these activities on students. In the literature, it is seen that extracurricular activities are handled in many different ways and from different aspects. The fact that the concepts of ECA and supportive activities are confused a lot in the literature, that the activities are mentioned in the same way in both concepts and that these concepts are used interchangeably creates the need to explain the differences between these concepts. In the literature, there are many studies investigating the effects of ECAs on students' academic achievement, self-esteem, career development, interpersonal relationships, discipline and crime rates.

Conclusion and Suggestions

This review focuses on the effects of participation in ECAs on student-individual development. In the survey, it was concluded that there is a positive relationship between the participation of students-individuals in extracurricular activities and the following factors in many studies in the literature, especially experimental studies such as academic achievement, self-esteem, interpersonal communication, decrease in crime rates, adaptation to school and environment, learning skills, life satisfaction, mental health, attention deficit and hyperactivity, behavioral problems, social skills, and quality of life comes out. Students participating in ECA; it has been seen that they have higher academic success rates, in addition to that, they have improved their social skills in social terms, establishing relationships and communication, interpersonal relations, and adapting to friend groups and social environment more easily.

When the literature is examined, the results showing that participation in ECA has positive effects in social, emotional and academic terms are also in line with this study. It should not be overlooked that the aforementioned positive results, which claim to the contrary, especially affect their academic success negatively due to the anxiety that arises as a result of the excessive time spent by the students for ECA and the problems they experience in time management. From this point of view, it is seen that the time spent in ECA reflects positively on academic achievement up to a certain point, but the time spent after this point has a negative effect inversely proportional to academic success. At this point, we come to the conclusion that these activities should be planned correctly and individually according to the characteristics of the student. In this sense, the relationship between the time spent in ECA and academic achievement can be expressed as what we call the normal distribution curve. Considering these results, the following recommendations can be made.

- ✓ Before the activities are planned, it will be beneficial for schools and teachers that will implement ECA to organize the activities in line with the interests and needs of the students and to plan the time carefully.
- ✓ Considering the benefits of ECA, in order to prevent inequality of opportunity and opportunity by the institutions that the schools are affiliated with, in order

for all volunteer students to benefit from the activities; budget, material, space facility, etc. it would be beneficial to take necessary actions in these matters.

- ✓ Researchers who want to evaluate the impact of ECA on students and individuals should evaluate student success, social cohesion, learning skills, etc., apart from these activities. It will be useful for the effects of ECAs to emerge more clearly if they do their studies by controlling other variables that affect them.